

ВИСТАВКА В ШКОЛІ ЯК ЧИННИК ЕСТЕТИЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

EXHIBITION AT SCHOOL AS A FACTOR OF AESTHETICIZATION OF THE EDUCATIONAL ENVIRONMENT

У статті акцентується увага на важливості наочного середовища у формуванні естетичної свідомості особистості, зроблено спробу проаналізувати потенціал виставки як чинника естетизації освітнього середовища. Теоретично обґрунтовано поради щодо оформлення шкільної виставки, які дадуть можливість організаторам досягти позитивного ефекту в її сприйнятті, що й сприятиме естетизації освітнього середовища. Розглянуті питання пов'язані як з пошуками ефективних методів організації шкільного інтер'єру, так і проблемами формування естетичного світогляду школярів, як активних учасників оформлення виставки.

Зазначається, що досліджуючи особливості структурних елементів художнього і декоративного оформлення експозиції слід враховувати ряд вимог, оскільки формоутворення є активним і перспективним засобом естетичного і емоційного впливу на особистість. Основними серед них є функціонально-утилітарні, естетичні, ергономічні, вимоги до технології виготовлення та її простота операцій процесу виготовлення з допомогою використання сучасних матеріалів. А найголовнішим при цьому є можливість залучення до цієї роботи школярів різної вікової категорії.

Зроблено припущення, що участь школярів у оформленні виставок створює особливі та перспективні умови естетизації освітнього середовища, а сама виставка має власний колосальний естетичний потенціал. Тому, влаштовуючи виставки в закладах освіти необхідно дотримуватися відповідних принципів оформлення візуальних матеріалів. Наприклад, учнівські роботи рекомендується показувати не одночасно, а у декілька етапів, себто частіше оновлювати експозицію. Це дасть можливість періодично поліпшувати розташування експозиції виставки, що, в свою чергу, викличе більший інтерес до роботи з погляду інших дітей. Відтак, засвоєння знань та умінь може і повинне розкритися дітям саме по собі як процес успішної самодіяльності, як спосіб прояву власних творчих сил. У зв'язку із цим зазначено, що дане положення вимагає актуалізації теорії і практики організації різноманітних виставок в освітньому середовищі.

Ключові слова: виставка, освітнє середовище, естетичне виховання, естетична свідомість.

The article focuses on the importance of the visual environment in the formation of aesthetic consciousness of the individual, and attempts to analyze the potential of the exhibition as a factor in the aestheticization of the educational environment. The article theoretically substantiates the tips for designing a school exhibition, which will allow organizers to achieve a positive effect in its perception, which will contribute to the aestheticization of the educational environment. The issues under consideration are related to the search for effective methods of organizing the school interior and the problems of forming the aesthetic outlook of schoolchildren as active participants in the design of the exhibition.

It is noted that when studying the features of the structural elements of the artistic and decorative design of the exposition, a number of requirements should be taken into account, since forming is an active and promising means of aesthetic and emotional impact on the individual. The main ones are functional-utitarian, aesthetic, ergonomic, requirements for manufacturing technology and simplicity of manufacturing operations using modern materials. And the most important thing is the possibility of involving schoolchildren of different ages in this work.

It is assumed that the participation of schoolchildren in the design of exhibitions creates special and promising conditions for the aestheticization of the educational environment, and the exhibition itself has its own enormous aesthetic potential. Therefore, when organizing exhibitions in educational institutions, it is necessary to adhere to the relevant principles of visual materials design. For example, it is recommended to show students' works not simultaneously, but in several stages, i.e. to update the exposition more often. This will make it possible to periodically improve the arrangement of the exhibition, which, in turn, will cause greater interest in the work from the point of view of other children. Therefore, the acquisition of knowledge and skills can and should be revealed to children as a process of successful amateur activity, as a way of manifesting their own creative forces. In this regard, it is noted that this provision requires updating the theory and practice of organizing various exhibitions in the educational environment.

Key words: exhibition, educational environment, aesthetic education, aesthetic consciousness.

УДК 37.01.09

DOI <https://doi.org/10.32782/ip/85.2.35>

Ганжа М.В.,
канд. пед. наук,
доцент кафедри образотворчого
та декоративно-прикладного мистецтва
імені Степана Шевчука
Рівненського державного
гуманітарного університету

Сташук О.А.,
канд. пед. наук,
професор кафедри образотворчого
та декоративно-прикладного мистецтва
імені Степана Шевчука
Рівненського державного
гуманітарного університету

Постановка проблеми. Сучасний навчально-виховний процес потребує якісно нового освітнього середовища. Повсякденне життя: міжособистісні стосунки в родині, побут, характер облаштування житла, інтер'єр освітнього закладу де дитина проводить значну частину часу, різноманітні культурні заходи чинять значний вплив на естетичну свідомість особистості.

Сприйняття зручності, доцільності, симетричності, злагодженості, гармонійності, інформативності та подібних якостей речей лежить в основі формування естетичного світогляду, адже викликає широкий спектр позитивних емоцій від самого їх споглядання. Тому значення наочного середовища у формуванні естетичної свідомості особистості переоцінити дуже важко, оскільки перші

враження, котрі людина отримує ще у ранньому віці, народжуються не з природи, а з «штучної природи», що створена самою людиною та оточує її у власному будинку, кімнаті, серед створених нею, або ж спеціально для неї речей.

Аналіз досліджень і публікацій. Чинники середовища, які впливають на емоції учнів, підвищуючи мотивацію враховували у вихованні й розвитку особистості такі педагоги-класики як: Я. Коменський, А. Макаренко, Я. Мамонтов, В. Сухомлинський, К. Ушинський, С. Шацький. Задум виховувати особливостями середовища реалізовувався в практиці багатьох закордонних шкіл (французької «паралельної школи», німецьких інтегрованих шкіл, американських «шкіл без стін» та ін.).

На даний час вже накопичено чимало теоретичного та емпіричного матеріалу щодо створення відповідного середовища, обґрунтовано його вплив на особистість, розроблено різноманітні технології організації розвивальних середовищ, досліджено його значення для самореалізації особистості. Питання естетизації освітнього середовища досліджували І. Кашекова [2], Л. Печко [5], Л. Савенкова [6], В. Тименко [8], О. Тюрікова [9], О. Фурса [10].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Проте не достатньо, на наш погляд, досліджено проблему використання потенціалу виставки в школі та методики і технології її оформлення для формування естетичного освітнього середовища.

Метою статті є орієнтація педагогічної громадськості на виявлення потенціалу виставки як чинника естетизації освітнього середовища, розробку перспективної методики і технології її оформлення, виховання високої культури, творчого відношення до оформлювальної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Очевидно, що емоційно середовище значно впливає на перебіг освітньо-виховного процесу. Наповнити його ціннісним сенсом здатне середовище, що буде естетичним і за змістом і за формою [4, с. 64]. У площині шкільних мистецьких заходів і дозвільневих форм художньої діяльності учнів наважимося акцентувати увагу на оформленні шкільної виставки.

Як відомо ряд художньо оформлених експонатів на відповідну тему, розташованих у логічній послідовності і підготовлених для публічного перегляду називається виставкою. Це експозиційний комплекс тематично та ідейно згуртованих об'єктів для вирішення рекламних, просвітительських та виховних завдань.

Класифікують сучасні виставки, незалежно від їх назв та організаційних форм, за такими критеріями:

1. За змістом представлених на ній експонатів (спеціальні, універсальні).

2. За періодичністю їх проведення (постійно діючі, регулярні, нерегулярні).

3. За складом учасників (місцеві, регіональні, національні, міжнародні, всесвітні).

4. За метою проведення (торгівельні, пізнавально-просвітительські, інформаційні).

У залежності від місця експонування виставки бувають пересувні та стаціонарні.

За тематикою в освітніх закладах виставки можна розділити на:

1. Виставки до пам'ятних дат.

2. Присвячені життю і творчості видатних людей.

3. Виставки на допомогу навчальному процесу (експонування різноманітних приладів і т.п.).

4. Присвячені актуальним проблемам сучасності (досягнення науки і техніки, боротьби за мир тощо).

5. Виставки творчих робіт учнів і вчителів.

Після задуму теми виставки та визначення її типу приступають до розробки тематичного плану. Тематичним планом називається продуманий у відповідній послідовності розгорнутий перелік питань, що розкривають тему виставки. Загальна тема розділяється на підтеми (розділи виставки), котрі деталізуються у відповідності до цілей, змісту та об'єму виставкового матеріалу.

Розробивши тематичний план приступають до створення тематико-експозиційного плану, в якому послідовно перераховуються всі необхідні експонати, вказується їх орієнтовні розміри та наводиться весь текстовий матеріал виставки. Тематико-експозиційний план висвітлює яким чином і якими засобами пропонується розкрити тему виставки.

Завершивши роботу над першим етапом організації виставки можна приступати до створення наочної, художньо-образної її форми, себто безпосередньої реалізації своїх задумок. Активним засобом естетичного і емоційного впливу на особистість є форма як структурний елемент художньо-декоративного оформлення. У процесі формотворення варто виконати ряд таких основних вимог:

1. Ергономічні, котрі зумовлені необхідністю максимального пристосування форми всієї експозиції виставки (стендів, планшетів, експонатів, вітрин...) до особливостей діяльності учнів даного освітнього закладу. Чи не основною ергономічною вимогою є врахування вікових особливостей учнів, їх здатності сприймати та оцінювати форму і подачу матеріалу для досягнення високої ефективності освітнього процесу.

2. Функціонально-утилітарні вимоги, яких важливо дотримуватися при створенні утилітарного устаткування (стендів, планшетів, експонатів, вітрин...) коли основну роль відіграє їх функціональна доцільність, що зумовлена специфікою

експозиції як засобу освітнього процесу. Насамперед ця специфіка обумовлена тим, що весь експозиційний матеріал покликаний виконувати задачі виставки у підвищенні ефективності навчально-виховної роботи. Створення найдоцільніших форм та розмірів стендів, вітрин, планшетів, експонатів, пересувного експозиційного устаткування і є однією з умов успішного вирішення цієї задачі.

3. Вимоги до технологій виготовлення, котрі полягають у мінімальних витратах коштів, використанні сучасних матеріалів, простота технології виготовлення і, що на наш погляд головне, можливість залучення до цієї роботи учнів різного віку.

4. Естетичні вимоги полягають у єдності форми і змісту, лаконізмі, простоті, зрозумілості та образності візуальних засобів, почутті міри й гармонійності композиції.

Найпоширенішою помилкою, котра часто спостерігається в освітніх закладах – це розташування експозиційних матеріалів якнайвище до стелі, щоб уникнути їх пошкодження дітьми. Відтак, можливість зручно роздивитися виставку дітьми та прочитати весь текстовий матеріал просто ігнорується, водночас знижується ефективність дії представлених експонатів. Саме тому, розташування зображувально-виражальних матеріалів на рівні очей не тільки наближує його до дітей, а стає одним із чинників, що робить інтер'єр освітнього закладу пропорційним відносно учнів.

Як відомо з теорії перспективи лінією горизонту називають лінію очей, яка беззаперечно має враховуватися створюючи будь-яку виставку масштабуючи її для потенційних відвідувачів. Нехтування такими загальними умовами візуального сприйняття може призвести до спотвореного сприйняття навіть гарно оформленої виставки. Водночас врахування закономірностей перспективних скорочень дозволить створити найкращі умови для сприйняття виставки у цілому та окремих її деталей. Варто пам'ятати й те, що максимальний розмір виставленого експонату має складати половину, або хоча б третину, віддалі від глядача до нього.

Площина стіни та експонату взаємопов'язані, себто в процесі оформлення виставки необхідно враховувати велика чи маленька стіна, одна чи декілька картин, їх розміри, зміст, манеру виконання. Від цього взаємозв'язку значною мірою залежить естетичний і психологічний вплив експонату на глядача.

Найзручніша висота розташування картин – на рівні очей глядача, водночас варто пам'ятати, що простір стіни над картиною і під нею не має лишатися однаковим. Рекомендуємо змістити картину трохи вгору, або ж вниз від умовної горизонтальної лінії, котра знаходиться на фізичній середині стіни. При цьому картини як однакового, так і різного формату варто розташовувати на одній

горизонтальній лінії по верхньому, або ж по нижньому краю. Такого ж принципу необхідно дотримуватися і вивішуючи картини в декілька рядів. Якщо картини різні за форматом, то варто мати кілька умовних базисних горизонтальних ліній. Щоб композиційний ряд не «розвалився» то відстань між картинами як по горизонталі так і по вертикалі не повинна бути більшою діагоналі картини.

Отже облаштовуючи виставку варто дотримуватися тих же принципів, що й при розміщенні будь-яких візуальних матеріалів. Наприклад, роботи учнів рекомендуємо представляти не одночасно, а у декілька етапів, себто частіше оновлювати експозицію, це викличе великий інтерес зі сторони різних глядачів.

Висновки. Наведені вище поради щодо оформлення шкільної виставки дадуть можливість організаторам досягти позитивного ефекту в її сприйнятті, що й сприятиме естетизації освітнього середовища. Розглянуті нами питання пов'язані як з пошуками ефективних методів організації шкільного інтер'єру, так і проблемами формування естетичного світогляду школярів, як активних учасників оформлення виставки.

У зв'язку із цим, досліджуючи особливості структурних елементів організації та оформлення експозиції слід враховувати ряд вимог, оскільки формоутворення є активним засобом естетичного та емоційного впливу на особистість. Основними серед них є функціонально-утилітарні, естетичні, ергономічні та вимоги до технології виготовлення.

Робимо припущення, що участь школярів у оформленні виставок створює особливі та перспективні умови естетизації освітнього середовища. Вважаємо, що виставка має вагомий естетичний потенціал, котрий має розкритися дітям та перетворити засвоєння знань і умінь у радісний процес успішної самодіяльності, як спосіб прояву власних творчих здібностей. Відтак, вважаємо, що теорія і практика організації та оформлення сучасних виставок в освітньому середовищі потребує актуалізації.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 373 с.
2. Кашекова І. Педагогічні умови створення інтеграційного освітнього простору школи засобами мистецтва. *Мистецтво та освіта*. 2012. № 3. С. 19-24.
3. Максименко С.Д., Соловйenko В.О. Загальна психологія: Навчальний посібник. (3-є вид.). Київ: Центр учбової літератури, 2008. 182 с.
4. Масол Л.М. Навчально-методичний посібник «Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу "Мистецтво" у 1-2 класах на засадах компетентнісного підходу». Київ: Генеза, 2019. 208 с.
5. Печко Л. Развитие культурно-эстетического сознания личности в образовании (к обоснованию концептуального подхода). Научные записки Кірово-

градського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Сер. Педагогічні науки. 2014. Вип. 133(1). С. 41-50.

6. Савенкова Л. Формування культури професійного спілкування майбутніх менеджерів економічної освіти. Витоки педагогічної майстерності. Сер. Педагогічні науки. 2015. Вип. 15. С. 31-34.

7. Степанов О.М., Фіцула М.М. (2012) Основи психології і педагогіки : навчальний посібник. (3-є вид.). Київ : Академвидав, 2006. 265 с.

8. Тименко В.П. Початкова дизайн-освіта: теорія і практика формування конструктивних умінь особистості : Монографія. Київ : Педагогічна думка, 2009. 381 с.

9. Тюрикова О. Фольклор Донбасу: проблемні вектори сучасного дослідження. Матеріали до української етнології. 2012. Вип. 11. С. 263-271.

10. Фурса О.О. Тенденції розвитку дизайн-освіти в теорії і практиці профільних вищих навчальних закладів. Педагогічний процес: теорія і практика. 2013. Вип. 3. С. 172-180.